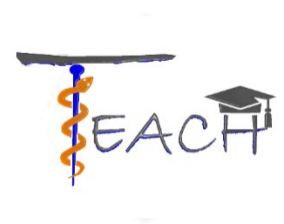

Development of innovative training solutions in the field of functional evaluation aimed at updating of the curricula of health sciences schools

MODUŁ BIOMECHANIKA:

PODSTAWY BIOMECHANIKI W ZAKRESIE UKŁADU
NARZĄDU RUCHU

Jednostka dydaktyczna B: SIŁA I NACISK

Spis treści

1. CELE 2	
2. PRZYCZYNY POWODUJĄCE RUCH: KINETYKA	3
3. POJĘCIA BĘDĄCE PRZEDMIOTEM ZAINTERESOWANIA KINETYKI: SIŁY, CIŚNIENIE, MOMENT OBROTOWY, MOC, PRACA I ENERGIA.	4
3.1. Siły [1].....	4
3.3.1 Siły działające na ciało człowieka [1]	5
3.2 Nacisk.....	6
3.3 Energia	6
3.4 Praca	8
3.5 Moc.....	9
3.6 Moment siły	10
4. ŚRODEK CIĘŻKOŚCI I ŚRODEK NACISKU [12]	11
5. KLUCZOWE ZAGADNIENIA	12
6. BIBLIOGRAFIA	14

1. Cele

- Poznanie przyczyn, które powodują ruchy: kinetyka.
- Wskazanie kluczowych pojęć potrzebnych do zrozumienia kinetyki: siły, ciśnienie, moment obrotowy, moc, praca i energia.
- Zdefiniowanie innych interesujących pojęć w dziedzinie biomechaniki: środek ciężkości i środek ciśnienia.

2. Przyczyny powodujące ruch: kinetyka

Część mechaniki badająca przyczyny ruchu ciał (sił) nazywa się **kinetyką***. Kinetyka opisuje siły, które działają na ciało w celu wywołania ruchu.

Przykładami zmiennych kinetycznych związanych z ruchem są wszelkiego rodzaju siły (tarcie, reakcja gruntu, grawitacja itp.), praca, pęd, moment obrotowy, energia, moc i opór.

Podsumowując:

Kinetyka odpowiada na pytanie: dlaczego ciało się porusza?

Pojęcie to zostało wprowadzone we wcześniejszej jednostce dydaktycznej, niemniej jednak powtórzenie definicji kinetyki pozwoli na lepsze zrozumienie treści zawarte w niniejszym materiale.

Jeśli nadal masz wątpliwości co do różnic między kinematyką a kinetyką, zapoznaj się z treścią filmu, do którego dostęp znajduje się pod wskazanym linkiem: <https://ocw.mit.edu/courses/physics/8-01sc-classical-mechanics-fall-2016/week-1-kinematics/week-1-introduction/>

Materiał, do którego prowadzi hiperłącze, jest publiczny i dostępny do przeglądania online. Został on wybrany ze względu na jego adekwatność do przedmiotu omawianego w tej jednostce dydaktycznej, po przeprowadzeniu wyszukiwania przy użyciu pojęcia „Mechanika klasyczna” w sieci Internet. W ten sposób można znaleźć również inne interesujące filmy o charakterze dydaktycznym.

* Kinetyka i Dynamika są często używane zamiennie, pomimo, że nie oznaczają dokładnie to samo.

3. Pojęcia będące przedmiotem zainteresowania kinetyki: siły, ciśnienie, moment obrotowy, moc, praca i energia.

3.1. Siły [1]

Siła to wielkość fizyczna będąca miarą oddziaływań fizycznych między ciałami umożliwiając ilościowe określenie przyczyn zmian w ruchu ciał.

Przykład: ciało jest w stanie spoczynku. W takim stanie ciało będzie pozostawać dopóki coś lub ktoś nie zmusi je do zmiany prędkości (np. używając siły). Zatem jego prędkość zmieni się od 0 do danej wartości, a ponadto pojawi się przyspieszenie (ze względu na zmianę prędkości). Pojęcia przyspieszenia i siły zawsze są ze sobą powiązane (co zostanie wyjaśnione).

Siła może być zatem również rozumiana jako wielkość fizyczna, która powoduje zmianę stanu ruchu ciała i/lub zmianę jego kształtu.

Związek pomiędzy ciałem i działającymi na nie siłami oraz jego ruch spowodowany tymi siłami opisuje prawa Newtona z 1686 roku:

Pierwsze Prawo Newtona: Stwierdza ono, że ciało pozostanie w stanie spoczynku lub w ruchu jednostajnym po linii prostej, o ile nie zadziała na niego siła zewnętrzna. Może być rozpatrywane jako stwierdzenie o bezwładności, wskazujące, że obiekty pozostaną w określonym stanie ruchu, chyba że zadziała siła, pod wpływem której ten ruch się zmieni [2].

Drugie prawo Newtona: Stwierdza ono, że wszystkie siły działające na ciało są proporcjonalne do przyspieszenia i jego masy (przyjmuje się, że jest ona stała). Prawo to jest wyrażone następującym równaniem:

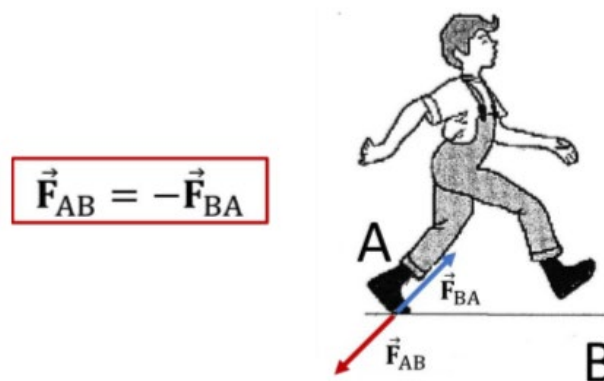
$$\vec{F} = m\vec{a} = \text{masa} * \text{przyspieszenie}$$

Jednostką miary siły w układzie międzynarodowym (SI) jest *Niuton* = $\left[kg \frac{m}{s^2} \right]$.

Pamiętaj, że obecność przyspieszenia wiąże się ze zmianą prędkości ciała; oznacza to, że istnieją siły zewnętrzne powodujące zmiany prędkości tego ciała.

Trzecie prawo Newtona: Wszystkie siły we wszechświecie występują w równych, ale przeciwnie skierowanych parach. Nie ma sił izolowanych; dla każdej siły zewnętrznej działającej na obiekt istnieje siła o równej wielkości, ale o przeciwnym kierunku, oddziałująca wzajemnie na ten obiekt [2].

To oznacza, że jeżeli ciało (A) działa na ciało (B) siłą, to ciało (B) działa na ciało (A) siłą o takim samym kierunku i wartości jak (A), ale przeciwnym zwrocie (Rysunek 1).

Rysunek 1: Trzecie prawo Newtona.

źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Walking_reaction_forces.png
Zmodyfikowane przez IBV

3.3.1 Siły działające na ciało człowieka [1]

Istnieją różne rodzaje sił: elektromagnetyczne, grawitacyjne, itp. ale są one poza zakresem niniejszych rozważań. Opisane są tu tylko te siły, które są siłami mechanicznymi i są powiązane z ciałem człowieka:

Ciężar

Jest to siła grawitacji działająca na ciało. Oblicza się ją następująco:

$$\vec{W} = masa * \vec{g}$$

Ciężar segmentów ciała jest bardzo ważną siłą, ponieważ aby utrzymać statyczną postawę lub wykonywać powolne ruchy, mięśnie i więzadła powinny przeciwdziałać temu ciężarowi.

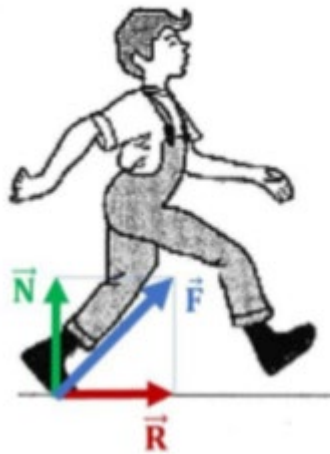
Obciążenia zewnętrzne

Codziennie czynności wymagają wykonywania różnego rodzaju aktywności stanowiące obciążenie dla ciała człowieka jak podnoszenie, pchanie, ciągnięcie lub utrzymywanie przedmiotów. Wpływ tych zewnętrznych obciążeń na stawy i mięśnie może być bardzo duży.

Siły normalne i siły tarcia

Pojawiają się one, gdy ciało jest oparte o dowolny rodzaj powierzchni. W przypadku, gdy powierzchnią tą jest ziemia, będzie ona wywierała na nasze stopy siłę o przeciwnym znaku. Siła ta nazywana jest "siłą reakcji podłoża" (powierzchnią tą może być również np. siedzenie).

Siły te składają się z dwóch różnych sił: Siła normalna ($\vec{N}$), prostopadła do powierzchni podparcia oraz siła tarcia ($\vec{R}$), równoległa do powierzchni podparcia (Rysunek 2).

Rysunek 2: Składowe siły reakcji podłoża.
Źródło: [1]

Siły wewnętrzne

Są one wytwarzane przez ścięgna, mięśnie, więzadła i wewnętrzne elementy stawów..

3.2 Nacisk

Kiedy do materiału przyłożone są siły, wywierają one obciążenia/naprężenia w materiale. Te obciążenia/naprężenia próbują zmienić kształt materiału, wywierając naprężenia ściskające, rozciągające, ścinające, skręcające lub zginające. W dziedzinie biomechaniki, ciśnienie może być rozumiane jako obciążenie ściskające wywierane na ciało. Dlatego też pojęcie ciśnienia w biomechanice jest podobne do pojęcia naprężenia (symbolizowanego przez σ), o ile odnosi się do naprężeń ściskających. Ciśnienie i naprężenie (ściskanie) definiuje się więc jako siłę działającą na jednostkę powierzchni [3]:

$$\text{Nacisk} = \frac{\text{Siła}}{\text{Powierzchnia}}$$

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką ciśnienia/naprężenia jest *Paskal* = $\left[\frac{\text{Niuton}}{\text{metr}^2} \right]$.

3.3 Energia

Energia jest miarą zdolności kogoś lub czegoś do wykonywania pracy. Nie jest ona rozumiana w wymiarze materialnym. Energia może być przechowywana i mierzona w wielu formach. Chociaż ludzie często mówią o zużyciu energii, energia tak naprawdę nigdy nie jest niszczone - zużyta. Jest ona po prostu przenoszona z jednej formy do drugiej, w trakcie wykonywania danej pracy [4].

Przemiana energii jest elementem towarzyszącym ogromnej liczbie zróżnicowanych procesów [5]. Energia związana z ruchem nazywana jest energią kinetyczną.

Energia kinetyczna (E_K): Energia, którą posiada ciało będące w ruchu. Energia kinetyczna masy punktowej m jest określana przez:

$$\text{Energia Kinetyczna: } \frac{1}{2}mv^2$$

$m = \text{masa}$

$v = \text{prędkość}$

$m = \text{metr}$

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką energii kinetycznej jest $\text{Dzul} = \text{Niuton} * m$.

Energia kinetyczna wyraża zjawisko, gdy na poruszające się ciało działa siła; w wyniku działania na ciało siłą energia może być przekazana ciału lub od niego odebrana; określa ilość pracy, jaką obiekt może wykonać w wyniku swojego ruchu.

Energia potencjalna (E_p) to energia, która powstaje w wyniku położenia lub konfiguracji układu sił [6].

$$\text{Energia potencjalna} = mgh$$

$m = \text{masa}$

$g = \text{przyspieszenie grawitacyjne} (9,8 \text{ m/s}^2)$

$h = \text{wysokość}$

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką energii kinetycznej jest $\text{Dzul} = \text{Niuton} * m$

Przykład: Obiekt może mieć zdolność do wykonania pracy w wyniku swojego położenia w polu grawitacyjnym (grawitacyjna energia potencjalna).

Tylko siły zachowawcze, takie jak siła ciężkości i siła sprężystości wywierane przez nie same mają związaną z nimi energię potencjalną.

Zgodnie z zasadą zachowania energii mechanicznej, całkowita energia mechaniczna obiektu jest sumą jego energii kinetycznej i energii potencjalnej:

$$E_M = E_K + E_p$$

Zasada zachowania energii mechanicznej obowiązuje tylko wtedy, gdy wszystkie siły działające na ciało są zachowawcze [7]. Zasada ta jest istotna na przykład podczas obliczania energii obiektu spadającego z pewnej wysokości.

3.4 Praca

Praca: Praca jest wykonywana przez siłę wówczas, gdy w momencie działania siły następuje ruch punktu w kierunku działania siły (występuje ten sam kierunek lub składowa siły ma ten sam kierunek). Praca wykonana przez stałą siłę działającą na ciało jest iloczynem składowej siły, drogi/przemieszczenia i cosinusa kąta pomiędzy nimi [8]:

$$Praca = F \Delta d \cos \phi$$

$$F = \text{Siła}$$

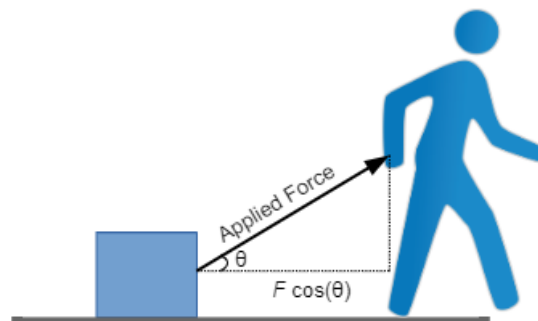
$$\Delta d = \text{przemieszczenie}$$

$\cos \phi$ = cosinus kąta utworzonego przez siłę i kierunek *przemieszczenia*.

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką pracy jest *Dżul = Niuton * m*.

Praca jest wielkością skalarną.

Przykład (Rysunek 3): Osoba używa liny, aby ciągnąć za skrzynię. W tym przypadku składowa pozioma jest jedyną składową przyłożonej siły, która wykonuje pracę, ponieważ skrzynia jest przemieszczana w poziomie [9].

Rysunek 3: Przykład pracy wykonanej przez siłę.
Źródło: [9]

W ramach szkolenia teoretycznego zalecane jest obejrzenie filmu na temat związku między energią a pracą. Dostęp do przykładowych filmów można uzyskać pod następującymi linkami:
<https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/v/work-and-the-work-energy-principle?modal=1>

<https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/v/work-as-the-transfer-of-energy?modal=1>

Materiał, do którego prowadzi hiperłącze, jest publiczny i dostępny do przeglądania online. Został on wybrany ze względu na jego adekwatność do przedmiotu omawianego w tej jednostce dydaktycznej, po przeprowadzeniu wyszukiwania przy użyciu pojęcia „Mechanika klasyczna” w sieci Internet. W ten sposób można znaleźć również inne interesujące filmy o charakterze dydaktycznym.

3.5 Moc

Moc jest definiowana jako szybkość wykonywania pracy lub szybkość zużywania energii. [10]:

$$Moc = \frac{Praca}{czas} = \frac{Siła * odległość *}{czas} = Siła * prędkość$$

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką mocy jest *Wat*

Moc jest wielkością skalarną.

* W tym przypadku siła i przemieszczenie/odległość są rozpatrywane jako równoległe, zatem we wzorze nie uwzględnia się cosinusa, ponieważ $\cos(0) = 1$.

W ramach szkolenia teoretycznego zalecane jest obejrzenie filmu na temat mocy. Dostęp do przykładowych filmów można uzyskać pod następującym linkiem:
<https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/v/power?modal=1>

Materiał, do którego prowadzi hiperłącze, jest publiczny i dostępny do przeglądania online. Został on wybrany ze względu na jego adekwatność do przedmiotu omawianego w tej jednostce dydaktycznej, po przeprowadzeniu wyszukiwania przy użyciu pojęcia „Mechanika klasyczna” w sieci Internet. W ten sposób można znaleźć również inne interesujące filmy o charakterze dydaktycznym.

3.6 Moment siły

Moment siły definiuje się jako pomiar ruchu obrotowego wywołanego przez siłę zdolną do powodowania ruchu obrotowego wokół osi [11]:

$$\text{Moment siły}(\tau) = F * r * \sin\theta$$

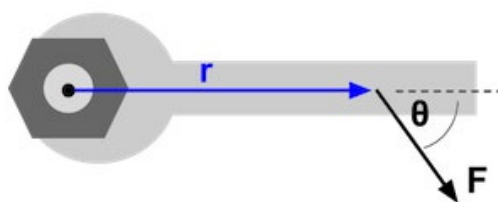
F = Siła

r = odległość od osi obrotu do miejsca, gdzie wywierana jest siła

$\sin\theta$ = sinus kąta utworzonego przez siłę i promień/odległość.

W międzynarodowym układzie (SI) jednostką momentu siły jest *Niuton * metr*.

Moment siły jest wielkością wektorową.

Rysunek 4: Przykład przyłożenia momentu obrotowego.
Źródło: [11]

4. Środek ciężkości i środek nacisku [12]

W badaniach określających postawę i ruch człowieka bardzo ważne są te dwie zmienne: środek ciężkości ciała (CG) i środek nacisku (CP) sił reakcji podłoża.

Środek ciężkości (CG):

CG jest punktem, w którym jest skoncentrowana całkowita masa ciała bez zmiany właściwości bezwładności translacyjnej ciała. Położenie CG charakteryzuje pozycję całego ciała i podlega kontroli postawy ciała. Kwantyfikacja ruchu CG pozwala na ocenę porównawczą sprawności ruchu.

Środek nacisku (CP):

CP jest rzutem na płaszczyznę podłoża centroidu (środek obszaru) w pionowym rozkładzie sił. Położenie CP można uzyskać bezpośrednio z danych wykresu sił podczas utrzymywania określonej postawy ciała lub podczas chodu. Określenie położenia środka ciężkości całego ciała wymaga znajomości danych dotyczących położenia i masy poszczególnych segmentów ciała.

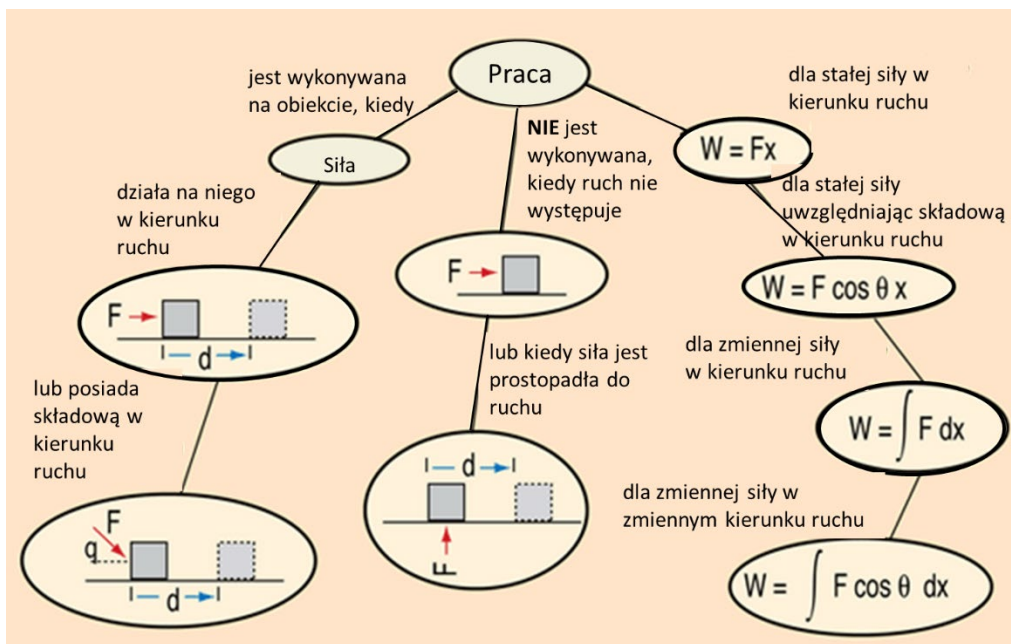
W podstawowym ujęciu można przyjąć, że rzut pionowy CG na podłogę pokrywa się z CP. W praktyce założenie to jest prawdziwe tylko wtedy, gdy ciało jest statyczne (tzn. żaden segment ciała nie porusza się), a ponieważ ciało kołysze się nawet podczas stabilnej pozycji stojącej, założenie to co do zasady jest błędne.

5. Kluczowe zagadnienia

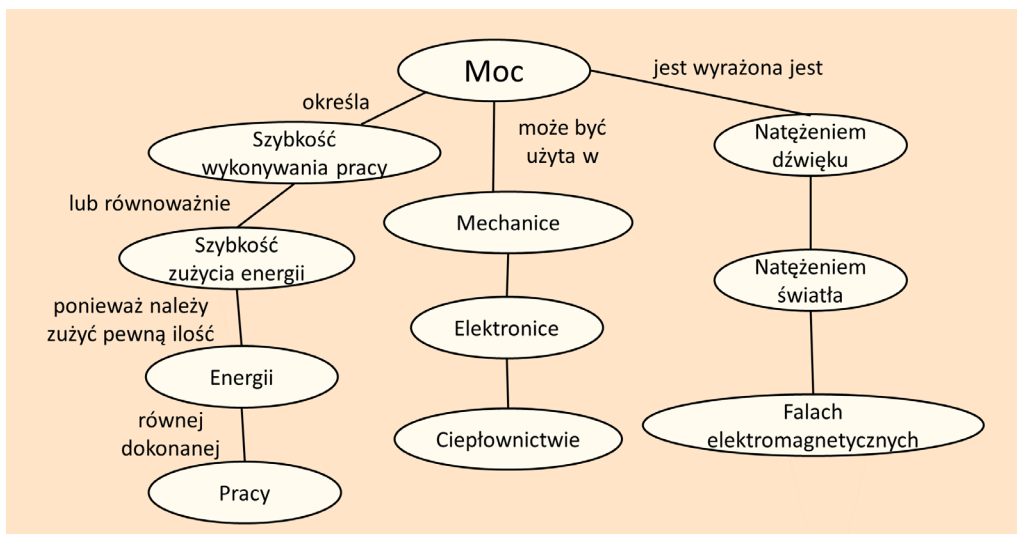
Przestuduj poniższe schematy, aby zweryfikować swoją wiedzę o kinetyce.

Rysunek 5: Schemat dotyczący energii
Źródło: [13]

Rysunek 6: Schemat dotyczący pracy
Źródło: [14]

Rysunek 7: Schemat dotyczący mocy
Źródło: [15]

6. Bibliografia

---

[1] Máster de Biomecánica clínica. Título propio de la Universidad Politécnica de Valencia. Impartido y desarrollado por el Instituto de Biomecánica de Valencia (IBV).

[2] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/Newt.html#ntcon>

[3] D.Knudson, fundamentals of Biomechanics. Cambrigde, 2007

[4] <https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/a/what-is-work?modal=14>

[5] https://ocw.mit.edu/courses/physics/8-01sc-classical-mechanics-fall-2016/readings/MIT8_01F16_chapter13.1.pdf

[6] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/ke.html#ke>

[7] <https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/a/what-is-conservation-of-energy>

[8] https://ocw.mit.edu/courses/physics/8-01sc-classical-mechanics-fall-2016/readings/MIT8_01F16_chapter13.4_13.5.pdf

[9] <https://www.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/a/what-is-work?modal=1>

[10] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/pow.html#pw>

[11] <https://www.khanacademy.org/science/ap-physics-1/ap-torque-angular-momentum/torque-and-equilibrium-ap/a/torque-and-equilibrium?modal=1>

[12] B.J. Benda, P. O. Riley D.E. Krebs. Biomechanical relationship between center of gravity and center of pressure during standing. April 1994. IEEE Transactions on Rehabilitation Engineering 2(1):3 – 10. DOI: 10.1109/86.296348. Source IEEE Xplore.

[13] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/enecon.html>

[14] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/wcon.html>

[15] <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/pow.html#pwc>

Wsparcie Komisji Europejskiej dla produkcji tej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może zostać pociągnięta do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji w niej zawartych.